Nu e în spiritul Ortodoxiei să facă o separație netă între Euharistie și viața creștină. Toată această viață are un caracter euharistic. Biserica se formează ca un trup alcătuit din credincioșii cărora li se dăruiește Hristos în mod deplin în Euharistie, dar care din puterea dăruirii lui Hristos se dăruiesc și ei unii altora, într-o mișcare de continuă convergență și unificare. În acest sens Biserica e plină de Euharistie, de trupul lui Hristos într-o continuă dăruire de Sine și prin aceasta într-o mișcare de unificare a credincioșilor cu Sine și întreolaltă, efectuată de Hristos și din puterea lui Hristos. Biserica e impregnată de trupul lui Hristos în această mișcare de dăruire de Sine și de unificare a tuturor cu El și între ei. Ea e imprimată de trupul înviat al lui Hristos, care prin Duhul ce iradiază din El neîmpiedicat atrage pe toți spre El și întreolaltă, dar în același timp și spre starea de înviere eshatologică în El adică spre starea în care deschiderea și convergența tuturor față de Hristos și întreolaltă va fi desăvîrșită, cum desăvîrșită este în Hristos cel înviat. Căci spune Sfîntul Atanasie: «Prin moartea și învierea Sa a îndepărtat separarea dintre rai și lumea apărută după cădere și ne-a deschis nouă raiul interzis, pentru că El însuși se întoarce după înviere pe pămînt și arată că raiul și pămîntul sînt una. Prin înălțarea la cer unește cerul și pămîntul și arată că raiul și pămîntul sînt una. Prin înălțarea la cer unește cerul cu pămîntul și ridică trupul nostru omenesc asumat de El și alcătuit din aceeași substanță ca și al nostru. Ridicîndu-se, cu sufletul și cu trupul deasupra cetelor îngerești, a restabilit uniunea între lumea noastră sensibilă și cea inteligibilă și armonia creației întregi»[2]. Iar teologul grec J. Karmiris spune: «Dumnezeiasca Euharistie este centrul unității creștinilor cu Hristos în trupul Bisericii. Pentru că prin ea, prin excelența se descoperă Biserica drept trup al lui Hristos și comuniune a Duhului Sfînt și se unește veacul de acum cu cel viitor, Biserica pămîntească cu cea cerească. In dumnezeiasca Euharistie se cuprinde tot trupul lui Hristos»[3].

De aceea nici darurile ce le aduc credincioșii pentru a fi prefăcute în trupul Domnului nu mai fac parte din ordinea exclusiv naturală a creației. Între planul naturii și planul naturii transfigurate al Euharistiei, se ivește acest plan intermediar, acest plan de trecere de la natura la creația îndumnezeită, unificată în trupul Domnului. Elementele naturii cînd sînt întoarse ca daruri lui Dumnezeu (inclusiv persoanele), capătă sau actualizează valențe pnevmatice, nu mai sînt numai daruri sau bunuri ale lui Dumnezeu pentru viața pămîntească. Altfel gîndește teologia ocidentală care face o tăietură netă între planul naturii și cel sacramental euharistic. Un teolog anglican care oscilează între orientarea tomistă și cea ortodoxă, dînd expresie orientării tomiste, n-a văzut o trecere între oferirea creației ca dar și prefacerea ei în trupul

2 La J. Meyendorff, *Le Christ dans la théologie byzantine*, [illegible], Paris, 1968, p. 194.

3 J. Karmiris, 'Η 'Εκκλησία, σῶμα Χριστοῦ, în The Greek Orthodox Review, Boston, 39 (1962), p. 565.

şi sîngele Domnului, sau în natura imprimată de harul Sfintelor Taine. El zice undeva: «A fost frecvent accentuat, în urma lui Dr. Temple, că materia Euharistiei nu e grîul şi strugurii, ci pîinea şi vinul, adică nu rodurile pamîntului, ci acele roduri prelucrate de mîna omului, trecute adică prin mîna preotului naturii. Cugetarea noastră nu trebuie să se oprească aci, pentru că rodurile nu trec numai prin mîinile preotului naturii, ci şi prin mîinile preotului supranatural, Domnul înviat, lucrînd prin organele trupului Său preotesc, mistic, Biserica». «Tot ce poate face Biserica din propria ei iniţiativă, dacă expresia aceasta poate fi aprobată, este să aducă lui Dumnezeu rodurile pămîntului, cum au trecut prin mîinile preotului ordinei naturale. Ea le aduce pe ele lui Dumnezeu cum le-a adus Fiului Său la cina cea din urmă. Şi în ascultare de porunca ce a dat-o El, le aduce lui Dumnezeu pentru a fi transfigurate şi facute jertfă, prin primirea lor de către Dumnezeu. Şi dacă omul ar fi fost Adam cel necăzut, aceasta ar fi fost toată istoria. Dar omul nu e Adam cel necăzut. Darurile de pîine şi vin ale omului sînt total inefective, dar ele sînt tot ce poate oferi omul (Dar atunci de ce le mai aduce? *n.n.*). El aduce pîinea şi vinul său în ordinea răscumpărării şi face prin aceasta ceea ce i-a poruncit Mîntuitorul să facă. El le pune în mîinile lui Dumnezeu pentru a fi transformate prin primirea lor de către Dumnezeu. Şi cînd Dumnezeu le primeşte, ele sînt transfigurate într-o unică aducere nepătată şi demnă, în aducerea trupului şi sîngelui lui Hristos. Luînd rodurile creaţiei din mîinile Bisericii Sale, Domnul le-a recreat, răscumpărat şi restaurat. Astfel în Euharistie nu numai comunitatea e răscumpărată, ci şi ordinea materială este oferită lui Dumnezeu Tatăl în Hristos cel înălţat»[4].

Dar pe urmă dînd expresie orientării ortodoxe, a scris: «E totuşi vital să se înţeleagă că oferirea este pregătirea pentru consacrare şi nu consacrarea însăşi»[5]. Totuşi nu vede oferirea anticipînd consacrarea, ci avînd loc deodată.

Distincţia între darurile aduse de comunitate şi darurile în stare preschimbată în trupul şi sîngele Domnului e bine să fie făcută. Dar aceasta nu poate îndreptăţi o identificare între darurile aduse de comunitate şi între darurile ce şi le dau oamenii în planul vieţii nebisericeşti. Teologia creştină occidentală nu vede deosebirea între omul general ca preot al ordinei naturale şi omul ca membru al preoţiei obşteşti în Biserică, deosebită desigur şi de preoţia slujitoare. Protestanţii nu văd decît preoţia obştească care nu poate sfinţi propriu-zis nimic, iar catolicismul numai preoţia slujitoare socotind pe mireni incapabili de a avea un rol în sfinţirea vieţii. Pentru teologii creştini occidentali nu are loc o trecere de la ordinea naturii la cea sacramentală, ci între ele este o separaţie netă. Pentru gîndirea teologică răsăriteană faptul că credincioşii au devenit ai lui Hristos prin Botez şi prin alte împărtaşiri anterioare, le dă acestora puterea să aducă şi ei pînă la un loc darurile lor şi prin ele pe ei înşişi lui Hristos, prin preot desăvîrşindu-se această aducere. Toţi credincioşii cîntă la Liturghie

---

4 E. L. Mascall, *Corpus Christi*, p. 183.

5 *The Recovery of Unity*, Longman, 1958, p. 143—149

«Pe noi înșine și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm». Mirenii au și ei o deschidere iubitoare pentru Hristos, sau o sălășluire a Lui în ei, iar acest fapt face posibilă lucrarea de transfigurare a lui Hristos și asupra darurilor ce le aduc încă înainte de prefacerea lor.

Darurile aduse de credincioși, membri ai comunității, ai trupului Hristos, au ceva dintr-o stare anticipată a darurilor preschimbate. Ele nu mai sînt tot așa de mult exclusiv «naturale», cînd sînt aduse de comunitatea credincioșilor, ca atunci cînd sînt oferite de un om altui om în ordinea pur naturală. Sau «natura» celor ce fac parte din Biserică are un sens de natură restaurată prin har, deci nu de natură în sine, precum «natura» celor ce nu fac parte din Biserică este o natură nepenetrată de har, ca și darurile lor, deși nici aceia nu sînt lipsiți de o anumită tendință de a folosi lucrurile ca semn al iubirii, așa cum le-a făcut pe ele și cum i-a făcut pe ei Dumnezeu, măcar față de oameni, dacă nu față de Dumnezeu.

Comunitatea care oferă pîinea și vinul lui Hristos în biserică, e și ea trupul extins al Domnului și ea le aduce cu intenția de a fi prefăcute în trupul personal al Domnului și de a fi întărită și ea în calitatea de trup al Lui prin împărtășirea de pîinea și vinul aduse de ea și prefăcute în trupul Lui personal. Ele sînt ale comunității care e trupul tainic al Domnului, deci ocupă încă înainte de prefacere un loc în relația dintre Trupul lui Hristos și Capul lui, odată ce sînt într-o relație cu Trupul tainic al Domnului, deveniți astfel prin Botez și prin împărtășirile anterioare. Ele sînt oferite de Trupul tainic Capului lui, pentru a deveni trupul și sîngele lui Hristos cel personal și pentru a se hrăni el însuși cu ele. Ele sînt prefăcute datorită și faptului că sînt oferite de Trupul tainic al Lui și au menirea să hrănească astfel prefăcute trupul tainic al Lui. Hristos care le preface nu e numai deosebit de comunitate, ci și în ea. Actul prefacerii se săvîrșește în mediul acestei relații intime între Hristos și comunitate, în acest Trup plin de Hristos, în cîmpul de forțe spirituale în care Hristos, ca centru, nu e despărțit de comunitate, în care suflă Duhul Sfînt. Dacă nu sînt aduse de comunitate în calitate de Trup tainic al lui Hristos, ele nu sînt prefăcute de Hristos în trupul și sîngele Lui personal, pentru a hrăni cu ele trupul Său tainic. Dar nici acest grup de creștini nu le-ar oferi lui Hristos cu credința și cu iubirea care-l transfigurează și-l unește cu El dacă n-ar fi Trupul Lui tainic, datorită Botezului și împărtășirilor anterioare de Hristos cel euharistic, dacă n-ar fi de mai înainte străbătut de iubirea Lui transfiguratoare.

Actul oferirii pîinii și vinului pentru prefacere în trupul Domnului e determinat oarecum euharistic mai înainte de aceea prefacerii și își aruncă raza ei asupra acestor daruri dinainte ca ea să se fi produs. Căci Domnul le primește oarecum dinainte de a le preface în vederea acestui scop. Aceasta se vede din pregătirea lor de la Proscomidie, care e un act liturgic important în Ortodoxie. De atunci ele primesc o binecuvîntare și lîngă agneț se scot particele pentru cei pentru care se cere ajutorul lui Dumnezeu încă de acum, [illegible]

...lor lor. De chiar de la pregătirea prescurii se imprimă pe ea în semnul crucii inițialele lui Hristos care învinge prin cruce, arătîndu-se că ea se dăruiește Lui (Iisus Hristos Nica). Această determinare euharistică a darurilor de pîine și vin încă înainte de prefacere are loc, pentru că comunitatea care le oferă este ea însăși determinată euharistic, ceea ce se arată în faptul că cel ce le primește este preotul slujitor, iar prin el, Hristos însuși. Fundamentul lor, am zice rațiunea lor ontologică [6], este penetrată de rațiunea ontologică a credincioșilor, sau a comunității eclezioIogice, penetrată la rîndul ei de Hristos, Rațiunea rațiunilor, prin trupul Lui a cărui rațiune a fost absorbită prin Logosul dumnezeiesc întrupat, deplin în rațiunea Lui eternă aflătoare în El. Prin trupul Său astfel absorbit cu rațiunea lui creată în fundmentul lui necreat, Hristos a penetrat prin împărtășirile anterioare ale credincioșilor trupurile noastre, absorbind în oarecare măsură rațiunile lor create în fundamentul lor necreat, în rațiunile lor eterne din Logos, unde formează o unitate simfonică, dialogică, fapt care face din credincioși un trup tainic al lui Hristos [7].

Această absorbire a rațiunii trupului Domnului în rațiunea lui eternă din Logos s-a făcut într-o anumită măsură încă prin primirea lui în ipostasul Cuvîntului la întrupare, adică în ipostasul tuturor rațiunilor eterne ale celor create, dar în mod deplin s-a făcut prin învierea trupului Lui, fiind o absorbire care nu desființează realitatea distinctă a acestui trup, ci mai degrabă o confirmă, odată cu rațiunea lui creată.

Cu trupul Său înviat, deci cu rațiunea lui atrasă în interiorul viu al rațiunii lui eterne, penetrează Hristos trupurile credincioșilor sau rațiunile lor legate de rațiunea trupului Său, făcînd din ele un singur trup, un trup al lui Hristos, așezat întreg pe drumul învierii. În această calitate aduce comunitatea darurile sale de pîine și vin, legate intim de trupurile din care se alcătuiește, pentru a se umple și aceste elemente de viața trupului înviat al lui Hristos, pentru a se preface în acest trup, conform destinației din eternitate a pîinii și vinului de a se preface în trupuri.

Potrivit acestei destinații a pîinii și a vinului, comunitatea aducînd pîinea și vinul Logosului întrupat și înviat în trupul Său, se aduce pe ea însăși, se dăruiește pe ea însăși lui Hristos, pentru a se unifica cu trupul Lui prin aceste daruri ce se vor preface ele înseși în trupul și

---

6 Înțelegem prin «rațiunea ontologică», temeiul care susține în existență, definește, sau dă semnificația specifică (Bedeutung) unei unități din creație. Această semnificație e ceea ce înseamnă **Wesen** în expresia **Wesensehau** (în filozofia lui Husserl). Această semnificație e deosebită de sens (Sinn). *Un lucru are un sens, are un rost în existență dar deosebit de* aceasta are un specific esențial al lui. O persoană are un sens, dar are și o semnificație, un fel de specific al ei.

7 Michael Schmaus, *art. cit.*, în vol. cit. p. 38—39, consideră că prefacerea ființei pîinii și vinului nu atinge realitatea fizico-chimică a pîinii, adică tot ce poate fi cunoscut științific din ele. Căci această ființă e un principiu care ține la un loc tot ce intră în compoziția pîinii și vinului. «Pentru acest principiu de unitate, folosim cuvîntul «ființa». Este evident că transsubstanțierea în sensul arătat nu implică pericolul desființării (Entwirckliceung) pîinii și vinului și de aceea nu se mișcă în direcția monofizitismului care în Iisus face să se piardă omenescul adevărat și istoria în divin»

sîngele Lui. Prin aceasta comunitatea va fi și mai deplin prefăcută în Trupul tainic al Domnului, odată cu prefacerea darurilor. Căci cine dă ceva altuia cu toată dragostea și mai ales cine dă ceea ce constituie însăși condiția vieții trupului său, se dăruiește pe sine și se unifică spiritual cu acela prin unificarea sa cu ceea ce dă. El depășește darurile în elanul lui de dăruire, unificîndu-se cu acela. De aceea, în Ortodoxie, membrii comunității sporesc în unirea cu Hristos în cursul Liturghiei chiar dacă nu se împărtășesc, cîtă vreme gîndirea creștină occidentală vede unica rațiune a participării credincioșilor la Liturghie în împărtășirea lor, necunoscînd aceste treceri ale comunității prin fazele unei uniri progresive cu Hristos, întrucît nu cunoaște aceste faze intermediare între existența naturală și cea a unirii euharistice cu Hristos. Cunoscînd aceste trepte liturgice și extraliturgice ale unirii progresive a comunității cu Hristos prin toate darurile ce le aduce Lui, prin toate faptele săvîrșite pentru El, Biserica Ortodoxă poate îndemna pe credincioși să spună: «Pe noi înșine și unul pe altul și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm». Chiar cînd cineva îl determină pe un semen al său, să-i dea un ajutor, să-i dăruiască ceva din ale lui și din timpul lui, îl determină să se dăruiască prin aceea ce-i face lui, lui Hristos însuși. Încît și prin ceea ce dăruim și prin ceea ce ni se dăruiește, ne dăruim pe noi înșine și unul pe altul lui Hristos. Toată viața creștină devine astfel o liturghie în sens larg, un mijloc de unire prin dăruire cu Hristos. Prin faptul că preotul dă acest îndemn credincioșilor încă înainte de prefacerea darurilor, accentuează că această dăruire a persoanelor proprii lui Hristos se manifestă cu deosebită putere în aducerea darurilor euharistice și ia putere din împărtășirea cu Hristos care se dăruiește în Euharistie în mod culminant Tatălui și credincioșilor. În aducerea darurilor euharistice (și în orice altă dăruire) se manifestă o capacitate și o pornire de dăruire și de autodăruire a credincioșilor care provine tot din Euharistia primită anterior în diferite rînduri. Această aducere a darurilor e o rodire a Euharistiei, a autodăruirii lui Hristos, într-o pornire de dăruire și de jertfă a credincioșilor către Dumnezeu și către semeni, într-o neretinută și universală mișcare de convergență a tuturor întreolaltă și în Dumnezeu.

Euharistia, sau continua autodăruire a lui Hristos, pune astfel o pecete euharistică, adică o pecete dinamică de dăruire a tuturor credincioșilor către Dumnezeu și către semeni, o pecete de mișcare convergentă pe toată viața creștină, ridicînd-o pe toată la un nivel euharistic în sens larg. Euharistia își menține continuu rostul de izvor al întregii vieți, determinînd-o euharistic. Euharistia e menită să conducă toată viață creștină pe trepte tot mai înalte de dăruire reciprocă și de convergență între Dumnezeu și credincioși și între aceștia înșiși, pînă în Împărăția cerurilor cînd dăruirea va atinge înălțimea dăruirii de Sine a lui Hristos, fiecare dăruindu-se în acea Împărăție întreg lui Dumnezeu și tuturor, dar Hristos rămînînd mereu izvorul nesecat al acestei puteri de dăruire universală. Rațiunea ontologică a fiecăruia va fi atunci atît de mult adunată, prin iubirea din amîndouă părțile, în Hristos, că toți vor constitui un corp perfect unificat întreolaltă și cu Hristos

Dacă în Logosul dinainte de întrupare rațiunile lucrurilor nu stau de sine, ci sînt gîndite de Logos, existînd prin gîndirea Lui, iar în El ca subiect sînt implicate toate subiectele umane, creștine, în viața viitoare toate subiectele umane unificate fără confuzie la maximum cu subiectul Cuvîntului întrupat, sau al lui Hristos, le vor gîndi pe toate împreună cu El, în așa fel că în această gîndire și iubire unificată a tuturor cu Hristos, ele vor depăși, ca și Hristos, obiectele gîndirii comune, neștiindu-se decît unele pe altele și toate pe Hristos ca Subiect, în care se cuprind totuși toate.

Hristos se va dărui atunci tuturor în mod vădit și nemijlocit prin prefacerea sau mai bine-zis prin absorbirea rațiunilor ontologice ale tuturor elementelor creației în corpul Său. Dar fiind toți în mod deplin în Hristos, vor fi toți într-o unire nemijlocită și întreolaltă, rațiunile ontologice ale tuturor elementelor cosmosului fiind intim unite cu trupurile lor și într-un anumit sens prefăcute (legate cu trupurile lor ca niște părți ale lor) în ele, iar aceste trupuri unite nemijlocit cu trupul lui Hristos. Hristos, rațiunea-subiect, ipostasul ontologic al tuturor, va avea readunate în Sine rațiunile ontologice ale tuturor subiectelor umane și ale elementelor creației, unite intim în trupurile lor, după ce aceste rațiuni ontologice, împreună cu realitățile consistente create cărora le-au dat ființă, s-au actualizat în mod distinct în baza rațiunilor divine aflate în mod unificat din eternitate în El. Dar aceasta nu va însemna desființarea rațiunii ontologice a nici unuia din aceasta nu va însemna desființarea rațiunii ontologice a nici unuia din subiectele umane și din elementele cosmosului unite în trupurile lor și deci nici desființarea realității lor sesizabile, ci numai transfigurarea lor și suprema lor unificare prin readunarea lor în izvorul lor și într-o unire intimă cu trupul Logosului înviat, așa cum prefacerea rațiunii ontologice a pîinii și a vinului în trupul și sîngele lui Hristos nu înseamnă desființarea realității lor sesizabile [8].

Dar caracterul și elanul euharistic al comunității bisericești se manifestă nu numai în daruri de bunuri materiale exterioare, ci și în tot ce face fiecare membru al ei pentru semenii săi, în tot ce fac toți pentru toți; se manifestă în orice comunicare ce-o face un credincios altuia. În toate se manifestă tendința de a se dărui el însuși ca persoană, de a depăși lucrul ce i-l dăruiește, sau i-l face, într-o unire directă. Paradoxul iubirii stă în faptul că persoana vrea să se dăruiască ea însăși și totuși ea nu se pierde, ci rămîne mereu ca sursă a noi și noi acte de dăruire și autodăruire.

---

8. Teologul Heinrich Barth a dezvoltat ideea creației ca «apariție» (Erscheinung). Este o apariție consistentă, pe care Dumnezeu o prețuiește, dar care nu există prin ea însăși, ci își are baza într-un izvor de temelie, sau sursa de putere în izvorul divin necreat. O apariție nu poate fi socotită închisă în ea însăși. Credinciosul de exemplu iese continuu la apariție dintr-un izvor indefinibil al său, care-și are ultimul suport și ultima sursă de putere în Dumnezeu. Această apariție este tot așa de reală ca și fundamentul ei ontologic, dar acela nu se cunoaște în el însuși, ci în ieșirea sa la apariție, iar fundamentul său este Dumnezeu (Heinrich Barth, *Existenzphilosophie und neutestamentliche Hermeneutik*, Schwabe Verlag Basel-Stuttgart, 1962 (p. 161—174). Noi i-am spune mai bucuros acestei realități manifestate, sau în continuă manifestare «realitate sesisabilă». Ea rămîne veșnic distinctă, cîtă vreme fundamentul ei ontologic se unește cu Logosul divin.

«Biserica este prin excelență euharistică, întrucît este o comunitate a iubirii»[9].

Ca atare Biserica este chemată să manifeste caracterul ei euharistic nu numai în interiorul ei, ci și în raporturile cu lumea în general. Ea e chemată nu numai să descopere rostul de daruri al lucrurilor și al faptelor între fiii săi, și ca prin ele să-L arate pe Dumnezeu ca Dăruitor prim, deci ca izvor al iubirii, și pe creștini ca dăruitori secunzi ai lucrurilor și ai faptelor săvîrșite asupra lucrurilor pentru alții, ci și să-i ridice de la rolul de daruri și dăruitori naturali între ei la acela de autodăruitori întreolaltă și lui Dumnezeu ca lui Hristos. Ea e chemată nu numai să arate că înăuntrul ei domnește iubirea darurilor reciproce personale prin lucruri și prin fapte, ci și să-i facă să simtă și în raporturile lor cu ea că este o comunitate a iubirii și ca atare din ea iradiază în toate părțile iubirea, întrucît membrii ei se dăruiesc tuturor pe ei înșiși prin tot ce dăruiește și săvîrșesc. Creștinii sînt chemați să manifeste puterea lor de comuniune și în raporturile lor cu cei ce nu fac parte din Biserică, dăruindu-se pe ei înșiși prin toată activitatea lor, după exemplul lui Iisus Hristos, care s-a întrupat și a pătimit pentru toată lumea. Prin aceasta îi pot ridica și pe ceilalți la practica comuniunii și a dăruirii de sine.

Printr-o astfel de prezență activă a Bisericii în lume pot fi ajutați și ceilalți oameni să se ridice la tratarea bunurilor creației, fie sau nu imprimate de munca lor, ca daruri, dacă nu ca daruri întoarse aceluiași izvor personal suprem, cel puțin ca daruri între oameni. Jertfele dărniciei au atîta putere asupra celor spre care se îndreaptă că provoacă dăruirea lor, ca un răspuns la o întrebare. Și dat fiind că reciproca dăruire nu poate fi redusă niciodată la o dăruire exterioară, ci e totdeauna expresia iubirii și a comuniunii, sau le produce pe acestea, este greu de admis că cei spre care se îndreaptă dăruirea neobosită a celor ce cred, nu vor fi atrași în comuniunea iubitoare cu ei și nu vor simți lucrînd în aceștia forța credinței lor și nu vor fi impresionați de ea. Aceasta ar fi calea cea mai eficace spre comuniunea universală. De aceea a spus Mîntuitorul: «Ceea ce voiți să vă facă vouă oamenii faceți-le voi (mai întîi). Căci de iubiți pe cei ce vă iubesc, ce mulțumită (ce rod, *n. n.*) veți avea?» (Luca VI, 31—32). În necesitatea cu care vine ca răspuns la o dăruire de sine față de alții dăruirea de sine a acelora, se manifestă faptul că urmașii lui Adam sînt făcuți pentru comuniune, pentru o viață în duh de jertfă și de dăruire, pentru un duh euharistic, deși nu pot activa ei înșiși acest duh, ci e necesară o putere din izvorul suprem al iubirii pentru cei ce trebuie să ia inițiativa pentru astfel de raporturi între urmașii lui Adam. Dată fiind această pornire «naturală» a omului de a răspunde iubirii și dărniciei cu iubire și dărnicie, e greu de admis că creștinii exercitînd ini-

[9] George Khodr, *The Church and the World*, in St. Vladimir's Theological Quarterly, 19[illegible], nr. 1—2, p. 47.

liativa în acest fel de comportare, în baza puterii primită de la Hristos, nu voi contribui la extinderea acestui duh euharistic de dărnicie și de jertfă și în raporturile cu ceilalți oameni.

Jean-Paul Sartre a susținut ideea că chiar mîngîierea, blîndețea, ajutorul date cuiva îl dezbracă pe acela în oarecare măsură de libertatea lui [10]. Dar el a simplificat complexitatea situațiilor în care ajung oamenii. In general oamenii au nevoie de iubirea celorlalți; nu se mulțumesc numai să ajungă în posesia unor bunuri de la alții fără iubirea lor. In aceasta se arată faptul că ei sînt rînduiți să se facă pe ei înșiși daruri altora, dincolo de orice intenție de a se face stăpîni asupra celor cărora le dăruiesc ceva. Ei simt trebuința să iubească și să fie iubiți deci să se dăruiască altora și ca alții să li se dăruiască lor. Numai atunci sînt cu adevărat fericiți. Aceasta înseamnă că firea însăși le-o cere aceasta. Firea însăși le cere să se dăruiască altora nu pentru a cîștiga un drept de stăpînire asupra celor ajutați, pentru a-i stingheri în comportarea lor liberă față de ei, ci cu o sinceritate și cu o smerenie lipsită de orice astfel de intenție de stăpînire, care nu le va aduce din partea acelora iubirea de care simt nevoie. Însuși cel ce iubește și se dăruiește se simte îndatorat față de celălalt, căci și el primește de la el căldura unei autodăruiri spirituale chiar în momentul cînd se dăruiește el însuși. Propriu-zis în dăruirea de sine experiază omul adevărata sa libertate, dar și pe a aceluia căruia simte nevoia să i se dăruiască, pentru a cîștiga iubirea lui liber dăruită. O libertate care nu se dăruiește și nu simte trebuința iubirii libere a celuilalt nici nu este propriu-zis o libertate, ci o abstracție dacă nu un mijloc într-o luptă de înrobire a unuia de către altul. Aceasta e o libertate sterilă, ucigătoare în mîndria și exclusivismul ei, o libertate care menține separarea și nefericirea proprie în separare și răul altuia și dezordinea intermitentă. Acest fel de libertate privează pe alții de libertate în mod silnic. Dimpotrivă, în iubire este o punere liberă a libertății proprii în serviciul celuilalt pentru binele lui, pentru eliberarea lui. Iar în împlinirea apelului celuilalt la ajutor se dobîndește binele propriu, sau se manifestă adevărata libertate proprie. In iubire fiecare experiază și promovează libertatea și demnitatea celuilalt; părînd că renunță la libertatea proprie, fiecare o cîștigă cu adevărat. Fiecare încadrîndu-se liber în trebuințele celuilalt ca în ale sale, se realizează plenar în cadrul vieții proprii. Nici unul nu se pierde și nu sărăcește, ci fiecare se realizează, se îmbogățește în unire cu celălalt, în activitatea și pătimirea pentru el. Nu poate fi vorba de o pierdere a libertății și de anularea persoanei proprii sau a celuilalt, acolo unde tu însuți o pui sau te pui pe tine însuți în slujba altuia și celălalt și-o pune din recunoștință și se pune pe sine în slujba ta

---

10 *L'être et le néant*, 3 ed. Gallimard, Paris, 1948, p. 479—481

E drept însă că în măsura în care nu are loc această dăruire deplină, omul uzează de ajutorul pe care-l dă altuia pentru a-l aservi. Aceasta e un semn că gestul său de ajutor nu pornește dintr-o scufundare deplină în adevărata umanitate, că el nu simte încă cu toată intensitatea unirea cu semenul în suferința lui, în necesitatea lui de ajutor. Și din aceasta se explică și faptul că în loc de recunoștință totală cel ce-a fost ajutat odată de altul, simte chiar o oarecare aversiune față de el. Dar noi sîntem numai pe drum spre adevăratele și purele înălțimi ale umanității noastre. Și pe acest drum ne ajută să înaintem Hristos.

Am vorbit pînă aici numai de adîncirea duhului euharistic între membrii Bisericii și de extensiunea și adîncirea acestui duh între membrii Bisericii și ceilalți creștini, între Biserică și lume, din dăruirea de sine, din iubire.

Dar în aceasta se implică și adîncirea și extinderea duhului sacramental în general în Biserică și în lume. Fiul lui Dumnezeu, întrupîndu-se și intrînd prin aceasta în comuniune cu noi ni s-a dăruit ca Dumnezeu cu toate comorile iubirii aflătoare în El. Dăruirea Lui a fost ridicată la culme prin jertfa și învierea Lui și prin trimiterea Duhului Sfînt de care s-a umplut umanitatea Sa. Jertfa Lui nu e îndreptată numai spre Tatăl, ci și spre noi. A se jertfi înseamnă a se dărui. El a venit «ca să slujească și ca să-și dea sufletul Său preț de răscumpărare pentru mulți» (Matei XX, 28). Nu se poate despărți în jertfa lui Hristos direcția către Dumnezeu Tatăl de direcția către urmașii lui Adam. Iar în învierea lui Hristos, însăși umanitatea noastră asumată de El e transfigurată și înveșnicită în pîrga ei, în începătura ei, această stare fiind în curs de urcare în toate ipostasele ei ca o sevă ce urcă din rădăcină în toată planta. Prin înviere ni s-a deschis nu numai o perspectivă de înviere tuturor, ci a început de fapt procesul învierii tuturor, am intrat de fapt pe calea desăvîrșirii și a înălțării noastre, care își va ajunge culminația în învierea eshatologică. Dar acest proces, această devenire, e promovată nu numai prin Euharistie ci și prin celelalte Sfinte Taine. Prin acestea ne vine tot darul desăvîrșit de la Părintele luminilor și prin el forța desăvîrșitoare a umanității desăvîrșite a lui Hristos. Acest dar desăvîrșit ne vine prin mijlocirea elementelor creației, prin aceste daruri naturale. Se adaugă astfel dar peste dar, se adaugă dar la dar; darul de bază se desăvîrșește prin darul adăugat; darul vieții naturale se penetrează și se transfigurează de darul vieții veșnice în Dumnezeu. Darul creat de Dumnezeu [illegible] se penetrează de darul energiei necreate ce iradiază din ființa dumnezeiască [illegible] darurile prin care se susține trupul nostru [illegible] penetrează prin darurile care [illegible] și veșnică, la viața învierii, pentru că vin din trupul înviat al lui Hris-

tos, din dumnezeirea care l-a ridicat la viaţa învierii. Aceste daruri adăugate la darurile elementelor creaţiei ne arată că toată creaţia va fi dusă la starea pnevmatizată, la starea îndumnezeită împreună cu trupurile noastre. Dar nu trebuie uitat că în deschiderea pentru darul vieţii în Dumnezeu e implicată şi o moarte pentru viaţa pur pămîntească, pentru darul creaţiei înţeles în acest sens exclusivist, nedeschis lui Dumnezeu.

Dacă în Euharistie Hristos asimilează materia lumii cu trupul Său pentru a o dărui transfigurată Tatălui, după ce a transfigurat prin înviere materia asimilată în cursul vieţii Sale pămînteşti, pentru a ne-o dărui si nouă transfigurată ca aluat al învierii trupului nostru, în Sfintele Taine materia e numai mediu al dăruirii Sale. Ea îşi păstrează încă o subsistenta proprie. Prin aceasta se arată că ea e valoroasă nu numai prin posibilitatea ei de a deveni trupul transfigurat al Domnului si al nostru, ci si prin menţinerea ei în subsistenţa proprie ca mediu al relaţiei dintre noi şi Hristos. Ea e confirmată chiar prin Sfintele Taine ca mediu nedesfiinţat al harului lui Dumnezeu, pentru că noi avem nevoie şi de ea în cursul vieţii pămînteşti şi de o subsistenţă transfigurată şi transparentă a ei şi în viaţa viitoare. În cursul vieţii pămînteşti noi ne regenerăm în Botez prin harul lui Hristos, dar şi prin apa creaţiei, rămasă şi apă reală, ca să ne susţinem şi prin acest dar al creaţiei în viaţa pămîntească. O altă Sfîntă Taină confirmă valoarea trupurilor în starea lor pămîntească şi deci a căsătoriei pentru viaţa aceasta; confirmă valoarea autodăruirii reciproce a bărbatului şi a femeii în vederea naşterii de prunci si a creşterii lor, dar adaugă la darul trupurilor făcute si pentru căsătorie, harul lui Hristos, sau putere nouă în această autodăruire din dăruirea lui Hristos către oameni (Efes. V, 25).

Alte Sfinte Taine confirmă şi întăresc slujirea credinciosului dedicată semenului său şi comunităţii bisericeşti. Acestea sînt Taina Mirului şi a Hirotoniei, care întăresc puterea de slujire naturală a omului cu puterea dumnezeiască a dăruirii umane şi preoţeşti a lui Hristos. O altă Sfîntă Taină confirmă darul natural al sănătăţii dat şi el de Dumnezeu prin creaţie, dar slăbit prin păcat, printr-o nouă revărsare de putere din trupul lui Hristos purtător de viaţă veşnică.

Sfintele Taine sînt pentru viaţa aceasta, dar şi pentru susţinerea noastră pe drumul spre înviere. Euharistia e pentru veşnicie, ea ne dă de aici arvuna unirii veşnice cu Hristos, ne plasează anticipat în această unire si ne arată perspectiva unei Euharistii mai desăvîrşite în veşnicie; dar ne dă si puterea dăruirii reciproce şi a jertfelniciei în viaţa aceasta. La rîndul lor, deşi sînt mai mult pentru ajutorul pe drumul spre veşnicie în viaţa aceasta, celelalte Sfinte Taine anticipează şi un mod cu mult mai transparent al creaţiei în relaţia noastră cu Dumnezeu în viaţa viitoare. În viaţa viitoare ne vom şi uni cu Dumnezeu în mod

nemijlocit — și aceasta va fi Euharistia desăvîrșită — dar vom fi și într-o comuniune cu El prin toată creația devenită străvezie la maximum. Desigur, acolo nu vor fi necesare Sfintele Taine din viața aceasta: căsătorie, pocăință, maslu etc. Dar toată creația va fi mediu desăvîrșit transparent al comuniunii cu Dumnezeu, ca un fel de unică Sfîntă Taină pe deplin transparentă desăvîrșind această funcțiune generală a creației din viața pămîntească.

Sfintele Taine ne-au fost date în viața aceasta ca niște provizii de putere dumnezeiască procurate la începuturile marilor slujiri și etape ale vieții pămîntești, arătîndu-ni-se ca și etapele și slujirile principale ale vieții pămîntești sînt niște daruri ale lui Dumnezeu pentru înaintarea ei pe calea spre Dumnezeu și deci au nevoie de un ajutor mai esențial al lui Dumnezeu. Botezul, dîndu-ni-se la începutul vieții pămîntești, ne arată modul superior al folosirii ei, prin el ni se dă un dar superior celei al vieții create, care întărește și înalță darul vieții pămîntești, sau îi arată toată semnificația și adîncimea, pentru a o folosi în toate posibilitățile ei de dar al lui Dumnezeu pentru semeni și pentru ajungerea la cunoașterea deplină a lui Dumnezeu și la bucuria de El în viața veșnică. Mirungerea, Hirotonia, Nunta, ne procură daruri ce ni se dau la începutul slujirilor principale în viață, a folosirii superioare a darurilor și relațiilor ce s-au pus de Dumnezeu în firea noastră, în diferite etape și situații ale vieții pămîntești, pentru a ajunge la aceeași deplină bucurie transparentă și la eterna comuniune cu Dumnezeu în viața viitoare.

Euharistia se deosebește de celelalte Sfinte Taine prin faptul că ea ne introduce pe calea unirii plenare, nemijlocite cu Hristos încă în viața pămîntească, pentru a o avea în mod văzut în viața viitoare. Pe toate drumurile înaintării spre Dumnezeu ne susțin harurile Sfintelor Taine comunicate nouă prin elementele creației, ca puteri de slujire așezate în natura noastră. În Euharistie elementele sînt depășite sau absorbite în Hristos, ca să ne unim direct cu El, așa cum uneori și în unirea cu semenii noștri, deosebită de relația cu Hristos sau cu ei prin diferite lucruri sau slujiri.

Toate activitățile și momentele vieții noastre fac parte din drumurile pe care ne introduc harurile Tainelor și toate se hrănesc din ele. De aceea ele nu au nevoie de alte sfinte taine. Sînt necesare pentru ele numai niște reaprinderi ale focului harurilor primite prin Sfintele Taine (II Tim. I, 6). Iar aceste reaprinderi se produc pe de o parte din eforturi proprii de slujire, pe de alta prin numeroase binecuvîntări și ierurgii cerute și primite de la preoții Bisericii, ca tot atîtea rugăciuni ale acestora și împreună rugăciuni, căi de comunicări cu Dumnezeu ale celor ce le cer. În familia care a primit harul căsătoriei intră adeseori preotul pentru a stropi cu apă sfințită prin rugăciuni casa și pe cei ce locuiesc în ea, pentru a reaprinde în soț și

soție și în membrii familiei harul ce li s-a dat prin harul căsătoriei, ca și harul ce-l au toți prin Botez și prin Mirungere. Aceste sfințiri și binecuvîntări pe de o parte scot la iveală în conștiință harul înăbușit de adormirea sufletească și de păcatele celor ce l-au primit, iar pe de altă parte alungă din natura înconjurătoare, ca dar al lui Dumnezeu întemeiat prin creație, piedicile ce stau în calea activării ei ca dar prin harul lui Hristos primit prin adăugare. Astfel binecuvîntările și sfințirile pun în lumină și caracterul de daruri dumnezeiești ale tuturor lucrurilor pentru a le folosi și noi ca daruri întoarse lui Dumnezeu și oferite semenilor noștri.

Toată viața creștină este astfel sacramentală, sau stă sub semnul și sub puterea darurilor naturale și harice date de Dumnezeu. Biserica lucrează continuu la trezirea conștiinței creștine despre darurile primite și la întrebuințarea lor și a vieții proprii ca dar în favorul altora.

Iar dacă creștinii fac aceasta în relație cu toți oamenii, îi atrag și pe aceia la conștiința că lumea și viața lor este un dar și îi obligă moral să răspundă la dărnicia creștinilor cu dărnicia lor.

